

**Criteria voor laagdrempelige steunpunten
voor mensen met een psychische kwetsbaarheid
gericht op zelfregie en herstel**

Auteur: Astrid Suurmond

Versie: 20 augustus 2024

Status: Besproken in het Beleidsteam Lumen en het Ervaringsdeskundigen Lumen-panel

Inhoud

Inhoud

2

1. Kader van deze criteria

3

1.1.Aanleiding

3

1.2.Opdracht en vraagstelling

3

1.3.Doel van deze notitie

4

1.4.Inventarisatie van bestaande initiatieven

4

1.5.Variatie en veelheid van criteria

4

2. Criteria waar laagdrempelige steunpunten aan moeten voldoen

5

2.1.Basiseisen aan laagdrempelige steunpunten

5

2.2.Criteria volgens de landelijke IZA werkgroep

5

2.3.Organisatorische eisen

7

2.4.Kenmerken van zelfregie- en herstelinitiatieven volgens de NVZH

8

Bijlage 1 | Gebruikte bronnen

10

1. Kader van deze criteria

1.1. Aanleiding

In het Integraal Zorg Akkoord (IZA) zijn onder andere afspraken gemaakt gericht op het verbeteren van de samenwerking tussen sociaal domein, de huisartsenzorg en de ggz. In de uitwerking daarvan is afgesproken om in de komende 5 jaar te komen tot “een landelijk dekkend netwerk van laagdrempelige steunpunten, zoals zelfregie- en herstelcentra, waar iedere inwoner, met name mensen met EPA (Ernstige Psychiatrische Aandoeningen), toegang tot heeft: gerund door vrijwilligers en ervaringsdeskundigen, ondersteund door sociaal werkers en in verbinding met ggz professionals. Met een link/aanspreekpunt naar huisartsen.” *Bron: Integraal Zorgakkoord, september 2022*

De context van laagdrempelige steunpunten in onze regio is in beeld gebracht in de visie op het mentale gezondheidsnetwerk in de regio Zuid Holland Noord. In onderstaand schema is te lezen welke 4 projecten in deze regio worden opgepakt en hoe de laagdrempelige steunpunten hierin zijn opgenomen.

Bron: Transitieplan Mentale gezondheidsnetwerk Zuid-Holland Noord, Transmuralis, 14-05-2024

Voor de laagdrempelige steunpunten is in het IZA de volgende uitkomst geformuleerd: “Alle mensen met een psychische hulpvraag, met name mensen met een ernstige psychiatrische aandoening, weten in 2025 de weg te vinden en/of worden actief verwezen naar laagdrempelige steunpunten en digitale lotgenotengroepen (in plaats van of naast verwezen te worden naar de ggz)”. *Bron: Integraal Zorgakkoord, september 2022*

1.2. Opdracht en vraagstelling

Stichting Lumen Holland Rijnland heeft de opdracht gekregen deze laagdrempelige steunpunten te organiseren in de 13 gemeentes in de regio Holland Rijnland. Voorbeelden

van steunpunten die wellicht een laagdrempelig steunpunt zijn of kunnen worden, zijn: Zelfregie- en herstelcentra, Inloophuizen, Buurtontmoetingsplekken en dergelijke. De vraag is echter wanneer we een initiatief of organisatie een laagdrempelig steunpunt kunnen noemen zoals in het IZA bedoeld is: aan welke criteria moet zo'n laagdrempelig steunpunt voldoen om bij te dragen aan het beoogde resultaat? We realiseren ons hierbij terdege dat het uiteindelijk om de juiste *mensen* gaat die uitvoering geven aan het laagdrempelige steunpunt.

1.3. Doel van deze notitie

Het doel van deze notitie is inzicht te geven in de criteria waaraan 'laagdrempelige steunpunten voor mensen met een psychische kwetsbaarheid gericht op zelfregie en herstel' moeten voldoen in de regio Holland Rijnland.

Deze criteria worden besproken met de mensen die in de verschillende initiatieven in de regio werkzaam zijn. Als gevolg van deze gesprekken zullen de criteria waar nodig aangepast en aangevuld worden.

1.4. Inventarisatie van bestaande initiatieven

Vervolgens zal een inventarisatie gemaakt worden van de bestaande steunpunten in de regio. Tijdens deze inventarisatie zal ook onderzocht worden in welke mate deze steunpunten voldoen aan de gestelde criteria. Dit geeft dan tegelijkertijd inzicht in welke mate de criteria behulpzaam zijn bij het bepalen van wat er nodig is om tot een volledig netwerk van laagdrempelige steunpunten te komen.

1.5. Variatie en veelheid van criteria

Er zijn vele verschillende soorten criteria waarlangs laagdrempelige steunpunten afgemeten kunnen worden. Denk aan de visie van waaruit gewerkt wordt, de organisatorische inbedding in een grotere organisatie, eisen aan personeel met bijvoorbeeld ervaringsdeskundigheid, en praktische eisen zoals bereikbaarheid. De verschillende soorten criteria overlappen elkaar veelal en zijn in deze notitie niet uit elkaar getrokken.

Ook is er al veel geschreven over steunpunten, zelfregiecentra, herstelacademies et cetera. Vaak wordt hierin aandacht besteed aan criteria waaraan een initiatief moet voldoen. Bij het opstellen van deze criteria voor laagdrempelige steunpunten is hier dankbaar gebruik van gemaakt. Zie de bronvermeldingen en de bijlage voor de gebruikte bronnen.

2. Criteria waar laagdrempelige steunpunten aan moeten voldoen

2.1. Basiseisen aan laagdrempelige steunpunten

Alle zelfregie- en herstelinitiatieven hebben een integrale combinatie van onderstaande kenmerken. Deze kenmerken dienen als basis voor de eisen die we aan de laagdrempelige steunpunten stellen. Als aan één van deze eisen niet is voldaan is, dan is er (nog) geen sprake van een laagdrempelig steunpunt. Deze basiseisen worden gebruikt als een eerste check of er sprake is van een laagdrempelig steunpunt.

Basiseisen aan laagdrempelige steunpunten	
Inloop en ontmoeting	
Activiteiten (door & voor)	
Herstelaanbod (cursussen en methodieken die door & voor zijn ontwikkeld)	
Groeivijver – wat betekent dat er iedere dag kans is om in je eigen tempo te groeien	

Bron: “Landelijk dekkend netwerk van laagdrempelige steunpunten. Handvatten voor de regio’s. Werkgroep Laagdrempelige steunpunten, 27 oktober 2023; bijlage 1, pagina 12

2.2. Criteria volgens de landelijke IZA werkgroep

De “IZA werkgroep laagdrempelige steunpunten” heeft daarnaast onderstaande kenmerken geïdentificeerd. Deze worden gebruikt als vervolgvragen nadat gebleken is dat een steunpunt aan de basiseisen voldoet.

Criteria voor laagdrempelige steunpunten volgens de landelijke IZA werkgroep	
Voor wie?	
<ul style="list-style-type: none"> Het is voor iedereen laagdrempelig toegankelijk en in het bijzonder voor mensen met (ernstige/langdurige) psychische (de EPA-doelgroep) en/of sociaal-emotionele kwetsbaarheid en hun naasten. 	
Waartoe?	
<ul style="list-style-type: none"> Het steunpunt is gericht op leren, herstel en ontwikkeling, dit gaat verder dan alleen een luisterend oor en koffie. 	
Hoe werkt het?	
1. Zowel bezoekers/deelnemers als medewerkers hebben iets te halen én te brengen. Er is sprake van co-creatie en gezamenlijk eigenaarschap.	
2. De ondersteuning krijgt vorm vanuit de behoeften van de mensen.	
3. Wij zien elkaar als mens, niet als cliënt of hulpverlener.	

4. Er is sprake van wederkerigheid en gelijkwaardigheid, op basis van wederzijds begrip, herkenning en erkenning.	
<ul style="list-style-type: none"> • Er wordt gewerkt vanuit 'wat past bij jou', zonder stappenplannen of protocollen, er is een aanbod van methodische zelfhulp dat zich vanuit co-creatie en peer-support steeds verder ontwikkelt. 	
<ul style="list-style-type: none"> • In het steunpunt komt collectieve ervaringskennis samen. 	
<i>Door wie?</i>	
<ul style="list-style-type: none"> • In het initiatief zijn ervaringsdeskundigen en/of ervaringswerkers in de lead. 	

Met wie?	
<ul style="list-style-type: none"> Er is samenwerking met de formele en informele (keten)partners, zodat makkelijk afstemming kan plaatsvinden en mensen wanneer nodig kunnen worden gekoppeld aan de voor hen juiste personen of instanties, zoals: 	
a. sociaal domein (gemeente)	
b. welzijnsorganisaties	
c. huisartsen	
d. zorgaanbieders	

Bron: "Landelijk dekkend netwerk van laagdrempelige steunpunten. Handvatten voor de regio's. Werkgroep Laagdrempelige steunpunten, 27 oktober 2023

Bovenstaande kenmerken zijn letterlijk overgenomen van de IZA –werkgroep. De terminologie is niet altijd de onze. Hier zullen we in de praktijk waar nodig een eigen invulling aan geven. Zo willen we de term EPA zo min mogelijk gebruiken. En bij punt 4 vinden we het uitgangspunt dat er gewerkt wordt vanuit “wat past bij jou” het belangrijkste. Of er bijvoorbeeld wel of niet een stappenplan gevolgd wordt is tenslotte erg afhankelijk van de persoon en de situatie.

Bij het criterium “ervaringsdeskundigen en/of ervaringswerkers in de lead” voegen we toe dat het eventueel wel onderdeel van een grotere zorg- of welzijnsorganisatie kan zijn mits er volledig onafhankelijk beleid gevoerd kan worden.

2.3.Organisatorische eisen

Er zijn ook heel praktische, organisatorische eisen waaraan een steunpunt moet voldoen. Deze worden weinig benoemd maar zijn cruciaal voor de deelnemers en de ontwikkeling van het steunpunt.

Organisatorische eisen	
Gemakkelijke toegang: zonder indicatie, gratis (of kleine vergoeding) en stigma vrij	
Vindbaarheid van de locatie en het aanbod voor de doelgroep	
Bereikbaarheid in reistijd	
Betrouwbare wekelijkse openingstijden, liefst ook in avonden en weekend, alleen bij calamiteiten gesloten	
Structurele financiering: financiële bestaanszekerheid voor het steunpunt	
Huisvesting is in orde: <ul style="list-style-type: none"> Open sfeer, een huiskamer en ruimtes voor privégesprekken en ruimtes voor trainingen en workshops Letterlijk laagdrempelig: toegankelijk voor rolstoelen en andere mindervalide mensen 	

Continuïteit in menskracht, zowel ervaringsdeskundigen, vrijwilligers als andere medewerkers	
Personeels- en vrijwilligersbeleid	
Communicatie naar de doelgroep: vindbaarheid en bekendheid onder de doelgroep	
Communicatie naar stakeholders	
Betrouwbare samenwerkingspartner van instanties en organisaties	
Kwaliteit, te meten d.m.v. klant- en medewerkers-tevredenheidsonderzoek (zowel betaalde als onbetaalde medewerkers); structureel verbeterbeleid binnen de organisatie; inzicht in welke cliënten wel en niet bereikt worden.	

2.4. Kenmerken van zelfregie- en herstelinitiatieven volgens de NVZH

De NVZH heeft kenmerken van zelfregie- en herstelinitiatieven geformuleerd. Een laagdrempelig steunpunt hoeft geen zelfregie- en herstelinitiatief te zijn en deze kenmerken overlappen deels met die van de IZA-werkgroep. Toch zijn deze kenmerken belangrijk genoeg om ook te hanteren bij het bepalen of een laagdrempelig steunpunt kan voldoen aan wat we ervan verwachten. Deze kenmerken worden gebruikt als aanvullende eisen.

Kenmerken van zelfregie- en herstelinitiatieven volgens de NVZH	
<ul style="list-style-type: none"> • Positioneert zich (voor een belangrijk deel) als een voorliggende voorziening; is toegankelijk voor iedereen en is in het bijzonder gericht op mensen met psychische en/of sociaal-emotionele kwetsbaarheden of problemen en hun naasten; 	
<ul style="list-style-type: none"> • Positioneert en ontwikkelt zich (voor een belangrijk deel) onafhankelijk van reguliere hulp- en zorgverlening; 	
<p>a. Hoofdprincipes zijn gelijkwaardigheid (geen hulpverleningsrelatie), wederkerigheid (halen en brengen), door en voor, bottom-up; wat wil zeggen dat zowel bezoekers, deelnemers als medewerkers iets te halen én iets te brengen hebben en dat ervaringskennis, onderlinge steun en gezamenlijk eigenaarschap kenmerken van de werkwijze zijn;</p>	
<ul style="list-style-type: none"> • Dezelfde principes gelden voor onderlinge samenwerking met andere NVZH leden, bereidheid om te delen; expertise uitwisselen in vertrouwen; actief lidmaatschap; 	
<p>b. Zijn 'integraal' te noemen, d.w.z. dat ze meerdere type diensten op organische wijze aan elkaar verbinden, denk aan (niet uitputtend):</p>	
<p>i. ontmoeting;</p>	
<p>ii. activiteiten;</p>	
<p>iii. onderlinge steun, zelfhulp;</p>	

iv. herstelgroepen, hersteleeducatie;	
v. individuele belangenbehartiging;	
vi. collectieve belangenbehartiging;	
vii. kwartiermaken;	
viii. vrijwilligerswerk, werkervaringsplekken, begeleid werken;	
ix. onafhankelijke cliëntondersteuning.	

Bron: https://nvzh.nl/wordpress/wp-content/uploads/2024/04/NVZH_Criteria_lidmaatschap.pdf

Bijlage 1 | Gebruikte bronnen

Integraal Zorgakkoord, Samen werken aan gezonde zorg; Ministerie van VWS e.a.; september 2022

Handvatten netwerk laagdrempelige steunpunten; Werkgroep IZA Laagdrempelige steunpunten; 27 oktober 2023

10 kenmerken in de praktijk. Een rondgang langs een aantal zelfregie en herstelinitiatieven; NVZH; zonder jaartal

Stand van zaken IZA: realisatie netwerk laagdrempelige steunpunten: Vragen en antwoorden laagdrempelige steunpunten; Niels Bartels, VNG; 7 november 2023

Transformatieplannen en Regiobeelden en –plannen: www.Dejuistezorgopdejuisteplek.nl

Transformatieplan Mentale gezondheidsnetwerk Zuid-Holland Noord; Transmuralis, mei 2024

Bouwstenen voor participatie en herstel; MIND; 2020

Financiering en inbedding van zelfregie- en herstelinitiatieven. Een handreiking; MIND, VNG en Ministerie van VWS; oktober 2020

Persona's schrijven voor zelfregie- en herstelinitiatieven en hoe dit bij kan dragen aan kwaliteit en verantwoording. Mind en Ministerie VWS, Februari 2022

Nederlandse Vereniging voor Zelfregie en Herstel www.nvzh.nl

Samenwerken rond WRAP Een actieonderzoek naar het vergroten van de ruimte voor ervaringskennis door het werken aan de toegankelijkheid van WRAP binnen de eerste lijn, het sociaal domein en het onderwijs; Trimbos Instituut en Kenniscentrum Phrenos, 2024

De waarde van zelfregie en herstelinitiatieven; Het Instituut voor Publieke Waarden, 2018

Motie van het lid Mohandis, voorgesteld 16 mei 2023:

"... verzoekt de regering de Kamer voor de begrotingsbehandeling voor 2024 een concrete aanpak te sturen hoe stapsgewijs tot een landelijk dekkend netwerk van laagdrempelige steunpunten gekomen gaat worden en daarbij tevens de Kamer te informeren over het tijdspad en financiering voor deze laagdrempelige steunpunten..."

Motie van het lid Westerveld, voorgesteld 29 mei 2024:

"... verzoekt de regering om er niet alleen voor te zorgen dat de ambitie voor een landelijk dekkend netwerk van laagdrempelige steunpunten gehaald wordt, maar er ook voor te zorgen dat deze steunpunten kunnen blijven bestaan door structurele financiering mogelijk te maken..."